

Socialdemokratiets principprogram 1961

Vejen frem

vedtaget på den 28. kongres, juni 1961

Den demokratiske socialisme har som mål at frigøre mennesket, sikre dets tryghed og give det mulighed for en fri udvikling under ansvar over for fællesskabet. For at nå dette mål må fællesskabet lægge rammerne for samfundets udvikling. Hensynet til hele befolkningen må sættes over private profitinteresser. Almenvellet må være afgørende ved planlægningen af fælles opgaver.

Den igangværende tilpasning af ejendomsretten må fortsætte. Formerne, hvorunder samfundet yder sin indsats og gør sin indflydelse gældende, må i hvert enkelt tilfælde bestemmes ud fra en vurdering af helhedens vel og indebærer såvel offentlig som privat ejendomsret. Hvor hensynet til samfundet kræver det, må fællesskabet tage det fulde ansvar for investering og produktion.

Det enkelte menneske må sikres større indflydelse og påtage sig et virkeligt medansvar såvel i samfund som på arbejdsplads og i organisationer. De store tekniske og videnskabelige fremskridt åbner uanede muligheder for fremgang og velfærd for alle verdens folk. Atomalderen stiller dem samtidig over for truslen om total undergang. Gennem aktiv deltagelse i internationalt samarbejde må vort land yde sit til en afværgelse af de farer, atomkraften rummer. Danmark må bidrage til en kontrolleret international afrustning og derved til afspænding uden prisgivelse af sikkerheden.

På menneskerettighedernes grund vil den demokratiske socialisme sikre alle folk og alle lande frihed og fred. Vejen må gå gennem internationalt samarbejde og gennem åben kontakt mellem forskellige verdensdele, forskellige folkeslag og forskellige kulturformer. For den demokratiske socialisme er kravet om menneskets frihed uløseligt forbundet med kravet om økonomisk retfærdighed og lige adgang til kulturgoderne. Herved bliver den demokratiske socialisme mod-sætningen til diktatur og kapitalisme.

Menneskets frigørelse er umulig under et diktatorsystem, der berøver de enkelte borgere deres elementære frihedsrettigheder. Men menneskets frihed er heller ikke sikret, så længe de økonomiske privilegier, som kapitalismen har skabt, opretholdes. Gennem det menneskelige fællesskab skal sådanne samfundsformer udvikles, at de videnskabelige og tekniske fremskridt bliver til velfærd for alle mennesker, og fredeligt samarbejde sikres mellem alle jordens folk. Fremtidens udfordring er kravet om frihed og fred, tryghed og velfærd for menneskene. Den demokratiske socialisme er svaret på denne udfordring.

Frihed og fællesskab

Respekten for mennesket og viljen til at skabe lige muligheder for alle tilværelsen igennem er det grundlag, hvorpå den demokratiske socialisme bygger.

Trosfrihed, tankefrihed og talefrihed er forudsætninger for, at det enkelte menneske kan opnå fuld personlig udfoldelse. Organisationsfrihed, forsamlingsfrihed og ytringsfrihed er de helt afgørende betingelser for, at et folkestyre kan bestå og udvikles. Men den demokratiske socialismes frihedsbegreb rækker videre. Det kapitalistiske system medfører en økonomisk ulighed langt udover, hvad den enkeltes indsats betinger. Denne ulighed betyder frihed for de få på bekostning af de mange.

Den demokratiske socialisme må derfor arbejde for en demokratisering af hele samfundslivet, så det enkelte menneske får forudsætninger for frit valg, erhvervsmæssigt og kulturelt.

Det kapitalistiske samfunds ulighed og den uhæmmede økonomiske magtudfoldelse er den virkelige fare, der truer et frit samfund. Den samfundsmæssige planlægning er midlet til at undgå den utryghed og det kaos, der er det politiske diktators grobund og den alvorligste trussel mod den personlige frihed.

Menneske og samfund

Demokrati er styre ved folket gennem dets valgte repræsentanter. Der må ikke bestå nogen politisk myndighed, som ikke er udgået af frie og hemmelige valg.

Samfundets styre må have sådanne former, at det kalder på befolkningens virkelyst og interesse. I det omfang, hensynet til samfundshelheden gør det muligt, må afgørelserne træffes lokalt, således at befolkningen drages direkte ind i et aktivt medarbejderskab.

Enhver form for bureaukrati i privat og offentlig administration skal modvirkes, og magtmisbrug hindres.

Det er nødvendigt for bevarelsen af et frit folkestyre, at opdragelse til demokrati får en central placering i hjem og i skole, på arbejdsplads og i folkeoplysning, således at der i højere grad kaldes på den enkeltes ansvarsbevidsthed og forpligtelse over for medmennesket og over for samfundets anliggender.

Tryghed i arbejde

Alle har ret til arbejde. Den samfundsmæssige planlægning er midlet til at sikre fuld beskæftigelse og stadige økonomiske fremskridt. Samtidig er det afgørende at fremme samarbejdet mellem det offentlige og erhvervslivets parter.

Det er en samfundsmæssig interesse, at trygheden i arbejdet finder sådanne former, at erhvervslivets udvikling ikke hæmmes. Forudsætningen for den højst mulige levestandard er såvel fuld beskæftigelse som et ydedygtigt erhvervsliv.

Det er nødvendigt at forene et effektivt erhvervsliv med et menneskeligt sundt klima på arbejdspladsen.

Der må lægges afgørende vægt på det snævrere mulige samarbejde med den frie fagbevægelse. Gennem de faglige organisationer sikres lønmodtagerne medbestemmelsesret over løn- og arbejdsforhold og større direkte indflydelse indenfor erhvervslivet.

De store tekniske og økonomiske forskydninger understreger nødvendigheden af en fortsat faglig og politisk indsats for at skabe tryghed i ansættelsen. Arbejdet skal betales efter sit værd. Der må skabes lige mulighed for erhvervsmæssig uddannelse, lige kvalificerede må have samme adgang til ethvert arbejde, og lige løn for mænd og kvinder må gennemføres fuldt ud. Fortsat fremgang sikres for lavtlønnede befolkningsgrupper, således at den økonomiske ulighed udjævnes.

Ejendomsret og almenvel

Den lovgivende magt sætter grænserne for ejendomsrettens udøvelse under hensyn til almenvellet. Blot det at eje må ikke give uindskrænket råderet over produktionsmidlerne.

Gennem en langsigtet planlægning for hele landet og for landets enkelte egne lægges rammerne for investeringernes retning og størrelse, ligesom der sikres en hensigtsmæssig placering af boliger og erhvervsliv. Særinteresser må ikke hindre det offentlige i at tage et selvstændigt initiativ, hvor og når dette er påkrævet. Dette gælder ikke mindst over for de store investeringer, der er en konsekvens af den tekniske udvikling. Spekulation i jord og andre naturværdier må hindres. Der må indføres fuld grundskyld. Skævheder i den befolkningsmæssige og erhvervsmæssige udvikling må undgås. Det offentlige må aktivt medvirke til en fortsat erhvervsudvikling ikke mindst i de tyndt befolkede egne. Befolkningen må sikres fri adgang til skov og strand, og væsentlige naturværdier må beskyttes.

Der må gives offentligheden mulighed for at følge og vurdere udviklingen indenfor de store virksomheder. For at hindre en uønsket magtkoncentration må det offentlige fremme overgangen til virksomhedsformer, hvor ledelsen gøres ansvarlig over for samfundet, hvor lønmodtagerne sikres andel i opsparing og investering, og hvor overskuddet går til fælles formål.

Ansvar for ledelsen må ligge klart, og der må sikres medarbejderne større indflydelse og virkeligt medansvar. I et moderne samfund kan demokratiet ikke holdes ude fra arbejdspladsen. Det industrielle demokrati må sikres såvel i de enkelte virksomheder som indenfor den enkelte branche som helhed.

Alle er forbrugere

Alle er forbrugere, men over for erhvervslivet står den enkelte forbruger svagt. Gennem kooperationen opnår forbrugerne medindflydelse på erhvervslivets forhold. Det er en samfundsmæssig opgave at fremme såvel produktionens som vareomsætningens effektivitet. Hvor forbrugerne opretter egne virksomheder, og iøvrigt hvor erhvervslivet frit konkurrerer, skabes de former for produktion og vareomsætning, der er til forbrugernes gavn. Samfundet må sikre, at forbrugernes interesser ikke krænkes af monopoler, prisaftaler og andre former for konkurrencebegrænsning. Ethvert misbrug på forbrugernes bekostning må bringes til ophør. Forbrugerne må beskyttes mod vareforfalskning, misvisende reklame og urimelige betalingsvilkår. Der skal sikres forbrugerne sådanne oplysninger om de enkelte forbrugsgoders art og indhold, at de får mulighed for et selvstændigt forbrugsvalg. Gennem en aktiv forbrugerpolitik må samfundet sikre den enkeltes indkomst størst mulig købekraft.

Skat efter evne

Beskatningen har til formål at fremskaffe de midler, der er nødvendige for at varetage fælles opgaver, og skal desuden virke udjævnende på uligheden i indkomst og formue. Skattepolitikken må indgå som et led i samfundets bestræbelser for at mindske virkningen af de skiftende konjunkturer, således at produktion og beskæftigelse sikres. Beskatningen bør tilrettelægges således, at den ikke modvirker lysten til øget indsats. Et effektivt og hensigtsmæssigt ligningssystem må sikre, at vanskeligt kontrollable indtægter kommer til at bære deres andel af fællesskabets forpligtelser i lighed med lønmodtagere og andre med let kontrollable indtægter. Den indkomst, der svarer til det nødvendige for en families eksistens, bør ikke beskattes.

Kapitalgevinster, der opstår uden egen arbejdsindsats, må gennem beskatning sikres til finansiering af samfundsmæssige investeringer og derved modvirke en privat kapitalkoncentration og sikre nedsættelse af skat på arbejde.

Store formuer erhvervet ved arv fastholder uligheden i samfundet og giver et fåtal mulighed for at nyde uden selv at yde. Beskatningen af større arvelodder må derfor indgå som et vigtigt led i samfundets bestræbelser for at forhindre formue- og magtkoncentration og for at skabe en lige start for alle.

Fællesskabets forpligtelser

Det er en aktiv socialpolitikens mål at skabe tryghed for alle. Alle i samfundet er omfattet af sociale sikringsordninger, der gælder ved ulykker og arbejdsløshed, sygdom og invaliditet, ligesom folke- og enkepensionen er blevet en almen ret.

Disse ordninger må udbygges og følge den almindelige velstandsstigning i samfundet.

Den sociale forsorg må i stigende grad tage sigte på den enkeltes velfærd. Det er fællesskabets forpligtelse at bistå alle, hvis tilværelse trues af utryghed og nød. Samfundets indsats skal ikke blot have til formål at opretholde tilværelsen for den enkelte, men ud fra individuelle hensyn sætte enhver i stand til at løse egne problemer.

Der må gennem revalidering gives de erhvervshæmmede og handicappede de bedst tænkelige betingelser for at udvikle og optræne de evner, de har i behold, for at sætte dem i stand til at føre en normal tilværelse. Gennem fællesskabet skal tryghed skabes for den enkelte og for familien.

Familie og hjem

Det er af afgørende betydning både for den enkelte og for samfundet, at der skabes gode betingelser for familiens liv. Den hastige udvikling i det moderne samfund medfører for mange en følelse af utryghed og afmagt. Derved øges kravene til familie og hjem. Samfundet har en forpligtelse til at fremme et byggeri af boliger, der forbinder kvalitet og rummelighed med den lavest mulige omkostning. Spekulation i boligen må afskaffes. Effektiv kontrol med byggeudgifter og husleje må gennemføres. Den menneskeret, som den gode bolig er, må ikke krænkes af private erhvervsinteresser.

Alle har ret til en egnet bolig uanset familieforhold og alder. Vanskelige økonomiske kår må

ikke hindre, at familien eller den enkelte kommer til at bo under gode og sunde forhold. Der må gives den opvoksende generation de bedst mulige vækstbetingelser. Børnetilskud må have en sådan størrelse, at såvel familier med børn som enlige forsørgere værnes mod social forringelse af levevilkårene, og børnene mod økonomisk utryghed under deres opvækst. Til støtte for både hjemme- og udearbejdende mødre må der findes almenyttige børneinstitutioner, der dækker det sociale og pædagogiske behov.

Den stadigt stigende fritid giver rige muligheder for tilfredsstillende af personlige interesser og behov både i og udenfor hjemmet. Der må skabes sådanne rammer for fritidslivet, at trangen til medleven og fællesskab imødekommes.

Kultur og viden

Over for det kapitalistiske samfunds ensidigt materialistiske vurdering af mennesket stiller den demokratiske socialisme et samfund, der bygger på det enkelte menneskes personlighed og det frie samarbejde mennesker imellem. De øgede muligheder for menneskelig frigørelse, den demokratiske socialisme åbner på samfundslivets forskellige områder, er i sig selv en afgørende kulturindsats.

Udviklingen i teknik og samfundsforhold stiller øgede krav til den enkeltes uddannelse. Ingen evner må gå til spilde. En lige start - uafhængig af økonomiske og stedlige forhold - er en menneskeret. Der skal skabes et uddannelsessystem, som er smidigt nok til at give alle - børn, unge og voksne - den uddannelse og udvikling, som fremmer og imødekommer lyst, evner og indsats. Det er samfundets forpligtelse at sørge for, at tidssvarende skoler og læreanstalter og kvalificerede lærerkræfter til enhver tid er til rådighed for at imødekomme dette behov. I en tid, der i stigende grad præges af specialisering, bliver det stadig mere betydningsfuldt at fremme den side af folkeoplysningen, hvis særkende er beskæftigelse med samfundsproblemerne og de almenmenneskelige værdier, som derved skaber forudsætningerne for en aktiv medvirken i erhvervslivets og det folkestyrede samfunds forskellige organer. Videnskaben udvider vor erkendelse, fremmer vor forståelse af det menneskelige og af samfundet og er grundlaget for vor materielle fremgang; den gør mennesket friere.

Videnskaben og den frie forskning må derfor fremmes og sikres en central placering i samfundet. Forskningens resultater skal være almen eje.

Enhver tendens til statslig, kommerciel eller anden ensretning af den kulturelle udvikling må afvises. Det er samfundets opgave at skabe grundlaget for et rigere kulturliv, således at kulturgoderne bliver et naturligt led i hverdagen. Kunsten i alle dens former må sikres uafhængighed, og den eksperimenterende kunst sikres gode arbejdsmuligheder. De store massemeddelelsesmidler, fjernsyn og radio, er blevet folkeeje. De må sikres uafhængighed, således at de frit kan yde deres bidrag til kulturudviklingen og den offentlige debat.

Atomalder uden frygt

Atomenergien og de biologiske forskningsresultater vil i fredelige formåls tjeneste kunne anvendes til materiel fremgang og velfærd for menneskeheden, til bekæmpelse af underernæring og sygdom og til udligning af forskellen mellem fattige og rige folk. Anvendt i en storkrig vil atomenergien og de biologiske kampmidler derimod kunne medføre en total tilintetgørelse af vor civilisation. Der må derfor gennemføres et effektivt forbud mod brug af disse midler i krigens tjeneste og mod alle forsøg med henblik på deres anvendelse til militære formål.

Den fredelige udnyttelse af atomenergien nødvendiggør i særlig grad en kontrol, der må omfatte både selve formålene med denne udnyttelse og den daglige risiko i forbindelse med eksperimenter og arbejdsprocesser. Atomenergien skal udnyttes til gavn for alle. Dette forudsætter såvel en samfundsmæssig forskning som oplysning om de vældige kræfter, der er stillet til menneskenes rådighed. En bevidst og stærk udvikling af alle samarbejdsformer og en effektiv bekæmpelse af særinteresser må fremmes, såvel imellem landene som mellem samfundsgrupperne i det enkelte land.

Den nye tekniske udvikling vil betyde dybt indgribende ændringer i samfund og arbejdsliv. Atomalderen vil yderligere forstærke den igangværende udvikling henimod produktionens koncentration og uden kontrol medføre monopolisering og dermed øge faren for alvorlige sam-

fundskriser. Der vil opstå en voksende modsætning mellem ejernes private og samfundets almene interesser. Bestemmelsesretten over atomenergien må derfor bevares for samfundet.

Samarbejde over grænserne

Målet for det internationale samarbejde er at sikre frihed, fred og velfærd og at skabe retssikkerhed mellem folkene.

Menneskerettighederne må garanteres alle uanset køn, race, tro, sprog eller nationalitet. Kløften mellem rige og fattige folk må fjernes, og de undertrykte og afhængige folk må overalt i verden sikres ret til at bestemme deres egen tilværelse gennem fri tilkendegivelse af deres vilje. Ved samarbejde med alle andre folk og gennem aktiv bistand til udviklingslandene skal det danske folk yde sin medvirken til sikring af verdensfreden og fremme af social retfærdighed.

Gennem solidaritet over grænserne skal forudsætningerne skabes for afspænding og afrustning under betryggende kontrol. Målet må være at tilvejebringe en effektiv international retsorden.

National suverænitet må ikke forhindre De forenede Nationer i at blive det internationale organ, der ad forhandlingens vej eller ved retsafgørelse sikrer freden og løser stridsspørgsmål. De forenede Nationer må have en sådan myndighed og udstyres med sådanne magtmidler, at de bliver i stand til at sikre lov og ret mellem nationerne. Indtil De forenede Nationer har skabt sikkerhed for de enkelte lande, må Danmark gennem sit forsvar søge sin fred og frihed betrygget. Det kan ske i samarbejde på regional basis i overensstemmelse med principperne i De forenede Nationers pagt.

Samhørigheden mellem de nordiske og europæiske folk må fortsat uddybes. Danmark må yde sit bidrag til nordisk enhed såvel som til alle bestræbelser for et omfattende europæisk samarbejde. Gennem aktiv deltagelse i den frie arbejderbevægelses internationale samarbejd og gennem solidaritet med de kræfter, der vil skabe politisk og økonomisk demokrati i de nye uafhængige lande, skal den demokratiske socialisme styrkes verden over.

Fremtiden for folket

Siden 1871 har Det danske Socialdemokrati i frugtbart samarbejde med fagbevægelsen og kooperationen gennem en virkelighedsnær politik nået mange af de oprindelige mål og stadig sat sig nye. Kapitalismens muligheder for uhæmmet udnyttelse af befolkningen er efterhånden blevet begrænset. Men denne udvikling er langt fra ført til ende. Den må videreføres som en fortsat organisk omformning af det danske samfund.

Ikke blot nationalt, men også internationalt vender den demokratiske socialisme sig mod et kapitalistisk system, der bygger på særinteresser, og som foruden at have skabt dybe modsætninger i de enkelte lande også har betydet gensidig udnyttelse og blodige opgør landene imellem. Den demokratiske socialisme vender sig tillige mod enhver form for politisk diktatur, som berøver det enkelte menneske dets frihed og rettigheder. Den demokratiske socialisme er svaret på det moderne samfunds problemer. Ikke i form af en fastlåst teori, som den hastige udvikling hurtigt kan gøre forældet, men ved fordomsfrit at tage fremtidens opgaver op ud fra et socialistisk grundsyn.

Den demokratiske socialisme har menneskets frigørelse og alle menneskers lige ret til de økonomiske og kulturelle goder som mål. Midlet til at nå dette mål er det fællesskab mellem menneskene inden for de enkelte samfund og mellem folkene verden over, der er så påkrævet som ingsinde tidligere i historien.

Gennem Det danske Socialdemokrati skal den demokratiske socialisme erobre fremtidens samfund for folket.